

BOLOŇSKÝ PROCES

Boloňská univerzita dne 18. září 1988

Ve středověku byla jazykem vzdělanosti a vědecké komunikace latina. Studenti a učitelé se často pohybovali mezi jednotlivými univerzitami, které byly národnostně nejednotné. Na nejstarší evropské univerzitě v Boloni (založena v roce 1070) existovalo například 16 takzvaných univerzitních národů, tedy studenti zde zapsaní ke studiu pocházeli z 16 různých zemí či krajů tehdejší středověké Evropy a Východu. Boloňská univerzita byla už tehdy nezávislá na představitelích církve či měšťanstva a hlavní slovo zde měli studenti.

Dnes je jazykem vzdělanosti i obecné komunikace angličtina. Na univerzitách se také setkáváme ve stále větším měřítku se studenty z cizích zemí. Všechny kvalitní evropské univerzity nabízejí pro vzdělávání prostředí, které má mnoho společného, služby, které již považujeme za standardy. Nebylo tomu tak ale vždy. Proces změn v prostředí univerzitního života začal teprve nedávno a právě zde, na boloňské univerzitě.

Před 18 lety, přesněji dne 18 září 1988, došlo na půdě boloňské university k výjimečné a pro další budoucnost evropských univerzit i velmi významné události. Skupina rektorů významných světových univerzit se zde sešla s cílem formulovat dlouhodobou vizi rozvoje univerzitního vzdělání v evropském prostoru tak, aby poslání univerzit odpovídalo nově strukturované Evropě a společnosti 21. století. Výsledkem jednání byl základní dokument, vyhlášený a podepsaný skupinou významných vědeckých osobností, který je znám jako **Magna Charta Universitatum**. Magna Charta je dnes považována za dokument který se stal východiskem a inspirací dalších změn v oblasti vzdělávání jichž jsme dnes svědky i na naší univerzitě.

Magna Charta Universitatum je „poetický“ dokument, který je formulován do 11 odstavců: 3 premis, 4 zásad a 4 prostředků uskutečnění cílů. Takto začíná Magna Charta Universitatum: ... „*Podepsaní rektori vyhlasují před státy i před svědomím národů tyto hlavní zásady, jimiž se nyní i v budoucnu má řídit poslání univerzity.*“ ...

Co je obsahem tohoto dokumentu, jehož úvodní věty trochu připomínají americkou ústavu? Stručné shrnutí významných tezí:

Premisy:

- Budoucnost závisí na kulturním, vědeckém a technickém rozvoji.
- Permanentní vzdělávání (tj. vysokoškolské vzdělávání a celoživotní vzdělávání) je nezbytné.

- Vzdělávání i vědecký výzkum respektují rovnováhu přírodního prostředí a života.

Zásady:

- Univerzity jsou autonomní, kritickým způsobem produkují a předávají kulturu prostřednictvím vědeckého bádání a výuky.
- Univerzity sledují potřeby a požadavky společnosti a podílejí se na rozvoji vědeckých poznatků.
- Svoboda bádání a výuky je základním principem univerzitního života.
- Vzájemné poznání mezi různými kulturami je nutným předpokladem vzdělávací a vědecké činnosti.

Prostředky:

- Mobilita profesorů.
- Mobilita studentů.
- Vzájemné uznávání statutu, titulů, zkoušek (při zachování národních diplomů).
- Přiznávání stipendií.

Magna Charta Universitatum je dokument stručný, ale zásadní. These a ideje které formuluje se nám dnes jeví jako samozřejmé, ale tehdy před 18ti lety tomu tak nebylo. Premisy, zásady a prostředky zde vystupují celistvě, jsou systémově propojeny, matematikovi mohou připomínat soustavu axiomů. A skutečně, tento dokument byl intelektuální veřejností přijat jako dlouhodobá vize, která může vést ke kvalitativním změnám v evropském vysokém školství.

Sorbonnská deklarace

Přesto ale uplynulo ještě deset let, než se události daly do pohybu. Bylo třeba, aby vize zrála a postupně pronikla i do značně rozdílných univerzitních prostředí.

V rámci oslav 700 let od založení slavné pařížské Sorbony (založena v roce 1298) se ministři školství čtyř evropských zemí – Francie, Německa, Itálie a Spojeného království – dohodli na konkrétních zásadách a cílech transformace vysokého školství v těchto zemích, vycházejíce z premis, zásad a opatření dokumentu Magna Charta Universitatum. Dne 25. května 1998, tedy za devět let a osm měsíců po vyhlášení dokumentu Magna Charta Universitatum, vyhlášují ministři „*Deklaraci o harmonizaci výstavby Evropského systému vysokého školství*“, která je dnes všeobecně zvána jako **Sorbonnská deklarace**. Sorbonnskou deklaraci můžeme považovat za zahájení „boloňského procesu“.

Je zajímavé, že Sorbonnskou deklaraci podepisují představitelé států s velmi rozdílnými systémy vysokých škol. Každý, kdo se orientuje v evropských vzdělávacích systémech potvrdí, že se zde dokonce potkaly tři vysokoškolské systémy, které ve velmi blízkých podobách nalezneme i ve zbývajících evropských státech.

Sorbonnská deklarace vyjadřuje plnou shodu se zásadami Magny Charty Universitatum a navíc formuluje další zásady a cíle; některé z nich můžeme považovat za změny vskutku revoluční:

Strukturované studijní programy do úrovně „bakalářské, magisterské a doktorské“ studium.

Transparentnost a vzájemná srovnatelnost vysokoškolského vzdělávání.

Mezinárodní uznávání titulů.

Zpřístupnění vysokoškolského vzdělávání pro všechny.

Nová koncepce Celoživotního vzdělávání.

V Mobilitách studentů platí zásada: každý student absolvuje alespoň 1 semestr studia v cizině.

Boloňská univerzita dne 19. června 1999

Sorbonnskou deklaraci podepsali čtyři ministři, za rok poté, dne 19. června 1999 se na boloňské univerzitě setkává již 31 ministrů zastupujících 29 evropských států ke slavnostní ratifikaci Sorbonnské deklarace. Místo ratifikace – univerzita, kde před 11ti lety byla vyhlášena Magna Charta Universitatum – bylo zvoleno záměrně, aby se zdůraznila kontinuita boloňského procesu. Slavnostnímu aktu byli přítomni mnozí čestní hosté, rektori evropských univerzit a další představitelé intelektuálního života Evropy. Mezi rektory, přihlížejícími slavnostní ratifikaci českého ministra školství, byl přítomen i náš rektor prof. Hron.

Dokumenty, které provázejí tuto událost zdůrazňují roli univerzit v rozvoji ekonomickém, intelektuálním, kulturním, sociálním a technickém. Objevuje se termín „Evropa znalostí“; tuto událost můžeme tedy také interpretovat jako poznání, že „informační společnost“ přechází ke „znalostní společnosti“.

Dále se po prvé používá formule „3+2+3“ pro vyjádření strukturovaného vzdělávání v bakalářské tříleté, magisterské dvouleté a doktorské tříleté délce. Signatáři se dále shodují na zavedení jednotného evropského kreditního systému ECTS a vydávání jednotného dokumentu o obsahu a rozsahu studia, tzv. Diploma Supplement.

Boloňský proces se plně realizuje

Jedním z důležitých výsledků jednání v Boloni byla i dohoda, že se představitelé signatářských zemí budou scházet každé dva roky, aby mohli diskutovat o procesu, hodnotit jeho pokroky a zajistit mu nezbytnou podporu. Setkání zároveň umožní identifikovat nové potřeby a organizačně je uvést do života univerzit. Bude tak zabráněno tomu, aby boloňský proces ustrnul na jednom bodě a dále se nerozvíjel.

A opravdu, každé následující dva roky se uskutečňuje setkání představitelů boloňského procesu a „*Deklaraci o harmonizaci výstavby Evropského systému vysokého školství*“, (která je už spíše známá jako Sorbonnská deklarace) a která je průběžně doplňována o nové zásady a cíle podepisují zástupci z dalších států.

Zde je přehled základních událostí boloňského procesu od onoho památného 18. září 1988:

1988 – Magna Charta Universitatum (18. září 1988).

1998 – Sorbonnská deklarace (25. května 1998).

1999 – Boloňská deklarace (19. června 1999).

2001 – Pražský summit (19. května 2001).

2003 – Berlínský summit (18. - 19. září 2003).

2005 – Bergenský summit (19.-20. 5. 2005).

2007 – Londýnský summit (plánuje se na květen 2007).

Pražský summit (2001) je považován za dosud nejdůležitější setkání evropských představitelů. Praha byla zvolena jako místo setkání především proto, aby byla vyjádřena vůle rozšířit proces i na bývalé východní státy Evropy. Sešlo se již 32 signatářů a byla zde dohodnuta doposud největší reforma vysokého školství za uplynulých 30 let. Boloňská deklarace má již pevné obrysy, objevují se i nové náměty:

Hodnocení kvality vzdělávání (mezinárodní benchmarking).

Mezinárodní akreditace studijních programů (Joint/double degree).

Prostor pro šíření příkladů dobrých praxí (Best practices).

Spolupráce v uznávání dokladů o studiu a vzdělání.

Definitivní přijetí ECTS.

Prostupnost systémů vzdělávání „3+2+3“ na národní i evropské úrovni.

Řeší se otázky konkurence schopnosti evropských vysokých škol se školami v USA; zde byl i formulován závazek: do roku 2010 vytvořit konkurence schopný „Evropský prostor vzdělávání“.

Do procesu se zapojují další organizace: Evropské asociace univerzit (EUA) a také studenti sjednocení v organizacích Národní svazy studentů v Evropě (ESIB).

Na Berlínském summitu (2003) dostává Boloňský proces externí rozměr „evropský prostor vzdělávání a ostatní svět“. Nově je přijato 7 nových zemí: Albánie, Andora, Bosna a Hercegovina, FYROM, Rusko, Srbsko a Černá Hora a Svatý Stolec.

Do procesu je tedy zapojeno již 40 členských zemí.

Dokumenty z Berlínského summitu zdůrazňují sociální dimenzi vzdělávání. Jedním z výsledků je i dohoda, že od roku 2005 každý absolvent obdrží bezplatně Dodatek k diplomu vydaný v cizím jazyce.

Bergenský summit (2005) probíhá za přítomnosti reprezentativních organizací. Jsou zde přítomny EK, Rada Evropy, UNESCO, Evropská asociace univerzit, Evropská asociace institucí terciárního vzdělávání, ESIB – Národní svazy studentů.

Jsou přijaty další země: Arménie, Ázerbájdžán, Gruzie, Moldávie a Ukrajina. Do procesu je už zapojeno 45 zemí. Bergenský summit patří zejména zástupcům studentů, kteří zde předkládají závažný dokument: analýzu zpracovanou studenty „Bologna with Students Eyes“. Jedná se i se zástupci zaměstnavatelských svazů s cílem zlepšit podmínky absolventů na trhu práce.

Na Londýnském summitu (2007) se plánuje hlavní bod jednání: „Jak se bude boloňský proces vyvíjet po roce 2010?“ Dále se očekává, že po provedené standardizaci studia „3+2+3“ se zahájí práce na přípravě evropského systému kvalifikací (tzv. „learning outcomes“) a vytvoří se evropský registr agentur pro zabezpečení kvality („peer review“).

Boloňský proces a budoucnost VŠ

Boloňský proces je významnou koordinační aktivitou EU, která viditelně mění svět vysokoškolských studentů, učitelů a výhledově i zaměstnavatelů.

V porovnání s minulostí skutečně uvádí akademickou Evropu do pohybu a můžeme jen doufat, že tato tendence přetrvá a povede k rozvoji Evropského vzdělávacího i výzkumného prostoru.